

Daarna is het weer donker...

Zeventig jaar na de vliegtuigcrash bij Klaeiterp

Door Marre Sloots

“03.55 uur een brandende machine neergestort kort achter Sneek. Onderwijl de machine omlaag stortte explodeerde de nog aanwezige munitie, hetgeen een prachtig schouwspel opleverde.” Dit schreef Eeuwke Terpstra, lid van de Luchtbeschermingsdienst, bijna zeventig jaar geleden in zijn wachtboekje. Hij deed de observatie tijdens zijn dienst op de wachtpost nabij Osingahuizen in de nacht van 24 op 25 juli 1941.

De neerdalende vlammenzee die de omgeving deed oplichten, was afkomstig van een brandende bommenwerper van de Royal Air Force (RAF). Het was de Wellington R1397, ingedeeld bij het 103^e Squadron van de Britse luchtmacht. Het vliegtuig was in de avond van 24 juli rond half twaalf opgestegen vanaf de vliegbasis Elsham Wolds, vlakbij de Engelse oostkust, met als bestemming de Duitse havenstad Emden. Het toestel maakte deel uit van een formatie van zes vliegtuigen, die die nacht een aanval moest uitvoeren op een van de belangrijkste Duitse havensteden.

Bijna dagelijks werden er vanuit Engeland luchtaanvallen uitgevoerd op steden op het Europese vasteland. Naast Emden werden ook andere industriële centra, zoals Rotterdam en steden in het Duitse Ruhrgebied, regelmatig gebombardeerd. Doelwitten waren onder andere spoorwegen, fabrieken en havens. Emden beschikte over zo'n haven. Het is één van de weinige plaatsen waar Duitsland een directe verbinding heeft met de Noordzee. Naast de zes vliegtuigen van het 103e Squadron, namen die avond nog eenenveertig andere toestellen deel aan het bombardement.

De zes bemanningsleden van de Wellington R1397 troffen vlak voor vertrek de laatste voorbereidingen voor de aanval. De 23-jarige bevelvoerder Mervyn Lund, afkomstig uit Nieuw-Zeeland, was eind juni nog gepromoveerd tot kapitein. In de nacht van 5 op 6 juli was een bombardement op de havens van Amsterdam zijn eerste missie geweest. Voor Mervyn en zijn jonge *crew* was de vlucht naar Emden de zesde gezamenlijke operatie. De opdracht die de bemanning voor het opstijgen meekreeg, liet weinig aan de verbeelding over: “to attack and cause maximum damage to the docks at Emden”.

De vlucht van de Wellington R1397 leek aanvankelijk probleemloos te verlopen. Afgezien van wat lichte mist boven de Noordzee bleek het zicht boven het doel prima. De Wellington

loste zijn dodelijke lading boven de havens van Emden en maakte vervolgens, precies volgens plan, rechtsomkeert. Volgens de bemanningen van de andere vliegtuigen in de formatie was duidelijk te zien dat de bommen doel hadden getroffen. “Er waren groene vlammen te zien ten oosten van de havens”, schreven zij in hun rapport over de luchtaanval die nacht.

Rond vijf uur die ochtend keerden echter niet zes, maar slechts vijf toestellen van het 103^e Squadron terug op de basis Elsham Wolds. Na de melding dat de doelen succesvol waren gebombardeerd, was van de Wellington R1397 niets meer vernomen. Een klerk van de Britse luchtmacht noteerde de Wellington R1397 en zijn bemanning als vermist. Wat er precies was gebeurd bleef onduidelijk.

Eerder die dag, in de ochtend van 24 juli, had een grootschalige luchtaanval op twee Duitse marineschepen in de haven van Brest plaatsgevonden. Het belangrijkste doelwit was het oorlogsschip Gneisenau, dat daar in een droogdok lag afgemeerd. In totaal vlogen honderd Wellingtons, Boeings en Spitfires richting de Franse havenstad. Aan de operatie namen ook zes vliegtuigen van het 103^e squadron deel. Dit leidde tot een misverstand, dat later voor veel problemen zou zorgen bij de identificatie van het neergestorte vliegtuig bij Klaeiterp. De klerk die de vermissing van de Wellington R1397 moest melden, noteerde per abuis dat het vliegtuig onderdeel had uitgemaakt van de missie naar Brest.

In werkelijkheid was de Wellington, op de retourvlucht vanuit Emden, boven Friesland in gevecht geraakt met een Duitse Messerschmitt 110. De nachtjager werd gevlogen door de Duitse piloot Helmut Lent. Iets over twee in de nacht, was hij opgestegen vanaf zijn thuisbasis, de Fliegerhorst Leeuwarden, met aan boord zijn navigator Reinthal. Tegen vieren kreeg hij de Wellington R1397 in het vizier. Meteen viel hij het toestel van onderen en achteren aan en na enkele voltreffers zag hij hoe het, met een brandende romp, ter aarde stortte.

Ondanks het feit dat Lent zelf vier treffers moest incasseren, kwam hij heelhuids weer aan op de vliegbasis. De Wellington was het twintigste toestel dat door zijn toedoen neerstortte en zou niet het laatste zijn. Tot zijn dood in 1944, ironisch genoeg vanwege een vliegtuigongeluk, haalde Oberleutnant Lent meer dan honderd geallieerde vliegtuigen neer, waarvoor hij door de Duitse Luftwaffe werd onderscheiden met het Ridderkruis, de op een na hoogste onderscheiding in het Duitse leger.

De crash van de Wellington 1397 zorgde voor veel opschudding in het buurtschap Klaeiterp en de nabijgelegen dorpen. Tientallen nieuwsgierigen verzamelden zich rondom de plek van het ongeluk, waar volgens getuigen een metersdiepe krater te zien was, die zo'n tien meter in

doorsnee moet zijn geweest.

Dominee Bas van Gelder, destijds predikant in Ferwerd, interviewde voor zijn *Boek van een nachtuil* verschillende getuigen, waaronder buurtbewoners die vanuit hun nabijgelegen woonhuis het vliegtuig hadden zien neerstorten. “Plotseling komt er een daverend geraas op hun woning af en scheert een zwarte brandende schim hun woning voorbij”, schreef de dominee. “Kort daarop spat een felle vuurstraal in de lucht op, gevolgd door een ontzaglijke dreun. Uit de lucht komt een rokende vlammenbundel omlaag gedwarreld, gevolgd door nog een harde klap. Daarna is het weer donker.”

Na enige tijd arriveerden er Duitse soldaten op de plaats van het ongeluk, die volgens een getuigenverslag applaudisseerden bij de aanblik van het neergestorte vliegtuig. Nog steeds klonken om de zoveel tijd explosies vanuit het brandende wrak, waarop sommige van de soldaten wegdoeken. Omstanders lachten: “kijk, ze vluchten als hazen voor wat vuurwerk!” Volgens het bergingsrapport waren de resten van ‘vier of vijf’ personen gevonden in het vliegtuigwrak. De lichamen van de mannen waren zo ernstig toegetakeld, dat het niet duidelijk was dat het in werkelijkheid om zes personen ging. De stoffelijke resten werden in één kist begraven op de Noorderbegraafplaats in Leeuwarden.

Pas in de jaren tachtig raakten verschillende onderzoekers ervan overtuigd dat het de Wellington R1397 moest zijn geweest, die zich in de nacht van 24 op 25 juli in de grond bij Klaeiterp had geboord. Daarmee werd ook duidelijk dat de stoffelijke overschotten die op de plaats van de crash waren gevonden niet van vier, maar van zes bemanningsleden afkomstig moesten zijn. Naast kapitein Mervyn Lund, sneuvelde John James Cox (24), Arthur Edward Owen (25), Alfred John Le Poidevin (23), Frank Gordon Walker (30) en Roy Penry Williams (21).

Hun grafsteen op de Noorderbegraafplaats is tot op de dag van vandaag voorzien van de tekst “known unto God”, die ook de laatste rustplaats van zo vele andere anonieme oorlogsslachtoffers markeert. Hoewel er bij Klaeiterp nooit identificatieplaatjes of persoonlijke eigendommen van de vliegeniers zijn gevonden, staat hun identiteit op grond van schriftelijke bronnen vast. Op dit moment ontbreekt het nog slechts aan toestemming van de Royal Air Force om de naamloze grafsteen van de personalia van de gevallen te voorzien.

Vrijwilligers van de Stichting Missing Airmen Memorial Foundation (SMAMF) houden zich al enkele decennia bezig met het onderzoeken van de ware toedracht van de crash. In samenwerking met de bergingsofficier van de Koninklijke Luchtmacht wil de stichting de Royal Air Force ervan overtuigen dat het vliegtuig dat in de nacht van 24 op 25 juli bij Klaeiterp neerstortte de Wellington R1397 was. Alleen op die manier kunnen de zes

bemanningsleden uiteindelijk hun naam terugkrijgen. Het is nog onduidelijk of en wanneer dit zal gebeuren.

Zeker is dat de SMAMF op 25 juli, precies zeventig jaar na de fatale crash, langs het fietspad bij Klæiterp een informatiepaneel zal laten onthullen, dat herinnert aan deze bijzondere oorlogsgeschiedenis.

Een bommenwerper van het type Wellington.

De Nieuw-Zeelandse bevelvoerder Mervyn Sydney Lund was een paar weken voor de fatale vlucht gepromoveerd tot kapitein.

*Een klerk noteerde per abuis dat de vermiste Wellington R1397 op weg
geweest was naar Brest*

Oberleutnant Helmut Lent schoot tijdens de oorlog meer dan 100 geallieerde vliegtuigen neer.

*“Uit de lucht komt een rokende vlammenbundel omlaag gedwarreld,
gevolgd door nog een harde klap. Daarna is het weer donker”*

De plaats langs de fietsroute Boazum-Easterwierrum waar het informatiepaneel dat herinnert aan de Wellington R1397 op 25 juli zal worden onthuld.

De grafsteen van de bemanning van Wellington R1397 te Leeuwarden.